A Study for Developing a Transformative Learning Model for Enhancing Desirable Characteristics of Pre-Service Early Childhood Teachers[1]

Thanabhorn Intasin[2,*] Sukanlaya Sucher[3] and Panpetch Romsye[4]

Abstract

The purposes of this research were to: (1) investigate the current conditions, problems, and needs for developing desirable characteristics in terms of self-esteem and emotion regulation among early childhood pre-service teachers; and (2) develop and validate a transformative learning model for enhancing these desirable characteristics. The study consisted of two phases. The first phase involved qualitative data collection through focus group discussions with nine early childhood pre-service teachers and in-depth interviews with three experts. The second phase involved synthesizing the findings with Mezirow's Transformative Learning Theory to develop the learning model and examining its quality through evaluation by seven experts.

The findings revealed that early childhood pre-service teachers experienced low self-confidence during professional practice, particularly in classroom management and dealing with children's behaviors. In addition, they lacked systematic emotion regulation processes and encountered a gap between theoretical learning and practical application. Consequently, they expressed a need for learning experiences based on simulated situations within a psychologically safe environment. The developed transformative learning model consisted of five stages: (1) Disorienting Dilemma, (2) Critical Reflection,

[1]Research Article, This article is part of the doctoral dissertation for the Doctor of Education Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Burapha University.

[2]Doctoral Candidate of Education Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Burapha University. Email: 63810090@go.buu.ac.th

[3]Assistant Professor Dr., Faculty of Education, Burapha University. Email: sukanlaya@go.buu.ac.th

[4]Dr., Faculty of Education, Burapha University. Email: panpetch@go.buu.ac.th

***Corresponding Author:** Thanabhorn Intasin, Doctoral Candidate of Education Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Burapha University. Email: 63810090@go.buu.ac.th

Received: May 21, 2026 **Revised:** May 12, 2026 **Accepted:** June 15, 2026

(3) Rational Discourse, (4) Action Planning, and (5) Meaning Making. The quality evaluation indicated that the model and its implementation manual achieved content validity indices ranging from 0.86 to 1.00. The research instruments demonstrated content validity indices ranging from 0.67 to 1.00. The desirable characteristics scale yielded a reliability coefficient of 0.87. Furthermore, the overall quality of the model was rated at the highest level by the experts ($\overline{X}$ = 4.78, SD = 0.21)

Keywords: self-esteem, emotion regulation, pre-service early childhood teachers, transformative learning, desirable characteristics, human capital development

การศึกษาเพื่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย[1]

ธนภร อินต๊ะสิน[2,*] สุกัลยา สุเฌอ[3] และปานเพชร ร่มไทร[4]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย 2) พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ฯ การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มกับนิสิตครูปฐมวัย 9 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ 3 คน การสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซิโรว์ เพื่อออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตครูปฐมวัยเผชิญความไม่มั่นใจในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ โดยเฉพาะการจัดการชั้นเรียนและการรับมือพฤติกรรมเด็ก อีกทั้งขาดกระบวนการกำกับอารมณ์ที่เป็นระบบ รวมถึงการพบช่องว่างระหว่างการเรียนทฤษฎีกับการนำไปปฏิบัติจริง จึงต้องการการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลองในพื้นที่ปลอดภัย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเห็นปัญหา ขั้นคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ขั้นวางแผนปฏิบัติ และขั้นสร้างความหมายใหม่ ผลการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.86-1.00 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และผลการประเมินคุณภาพรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.21)

---

[1]บทความวิจัย บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย หลักสูตรศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

[2]นิสิตหลักสูตรศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
อีเมล 63810090@go.buu.ac.th

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อีเมล sukanlaya@go.buu.ac.th

[4]ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อีเมล panpetch@go.buu.ac.th

***ผู้ประพันธ์บรรณกิจ:** ธนภร อินต๊ะสิน นิสิตหลักสูตรศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อีเมล 63810090@go.buu.ac.th

.....

วันที่รับบทความ: 21 พฤษภาคม 2569 **วันที่แก้ไขบทความ:** 12 มิถุนายน 2569 **วันที่ตอบรับบทความ:** 15 มิถุนายน 2569

คำสำคัญ: การเห็นคุณค่าในตนเอง, การกำกับอารมณ์, นิสิตครูปฐมวัย, การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, การพัฒนาทุนมนุษย์

บทนำ

วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาทั่วโลกอย่างกว้างขวาง สถานศึกษาทุกระดับต้องปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนไปสู่รูปแบบออนไลน์อย่างเร่งด่วน ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนมากขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะทางสังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์จริง (OECD, 2020) โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเจเนอเรชัน Z ซึ่งอยู่ในช่วงเตรียมความพร้อมสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการประกอบวิชาชีพในอนาคต แม้จะสามารถปรับตัวกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้ดี แต่การขาดประสบการณ์การเรียนรู้ในบริบทจริงได้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะวิชาชีพที่จำเป็น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2564) สำหรับการผลิตครูปฐมวัย ผลกระทบดังกล่าวมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลักสูตรมุ่งพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะการสอน และคุณลักษณะภายในของความเป็นครู ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รัตนวดี รอดภิรมย์ (2565) ชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญของครูปฐมวัย ได้แก่ การขาดความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก การขาดความอดทนและความมุ่งมั่นในวิชาชีพ รวมถึงการขาดความสามารถในการจัดการอารมณ์ ขณะที่นิสิตครูในปัจจุบันเติบโตในสังคมดิจิทัลที่คุ้นเคยกับการตอบสนองอย่างรวดเร็ว จึงอาจเผชิญความท้าทายเมื่อต้องปฏิบัติงานในวิชาชีพที่ต้องใช้ความอดทน ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ และการรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน (ภวิกา ภักษา และนิรมล จันทร์สุวรรณ, 2565) สอดคล้องกับดนุลดา จามจุรี (2563) ที่เสนอว่า แม้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยพัฒนาความรู้และทักษะภายนอกของผู้เรียนได้ดี แต่ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนามิติภายในที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ และการจัดการอารมณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเติบโตในวิชาชีพครู

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัยมิได้หมายถึงเพียงความรู้ ทักษะการสอน หรือคุณธรรมจริยธรรมเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ (Socio-emotional Competence) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติวิชาชีพครูในสังคมที่มีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และความแตกต่างระหว่างบุคคล (พัชรินทร์ รุจิรานุกูล, 2560) การเรียนรู้ด้านสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning: SEL) จึงได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจอารมณ์ของตน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล (Oberle & Schonert-Reichl, 2016) โดยเฉพาะการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) และการกำกับอารมณ์ (Emotion Regulation) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน และความสามารถในการจัดการอารมณ์ภายใต้สถานการณ์กดดัน อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างเหมาะสม

งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศสนับสนุนความสำคัญของคุณลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดย Colker (2008) ชี้ให้เห็นว่าความอดทน ความพากเพียร และความยืดหยุ่นทางจิตใจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูปฐมวัย มีรากฐานมาจากการเห็นคุณค่าในตนเอง ขณะที่ Byun และ Jeon (2023) พบว่าการกำกับอารมณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมการสอนเชิงบวก นอกจากนี้ Taxer และคณะ (2015) รวมถึง Wang และคณะ (2023) ยังพบว่าการกำกับอารมณ์ของครูมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการสอน สภาพแวดล้อมในห้องเรียน ความพึงพอใจในการทำงาน และการลดภาวะหมดไฟ ส่วน Li และคณะ (2025) รายงานว่าครูปฐมวัยจำนวนมากยังคงเผชิญความเครียดและภาวะหมดไฟในระดับสูง โดยเฉพาะภายหลังวิกฤตโควิด-19 อย่างไรก็ตาม Lew และ Choi (2025) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาในกลุ่มครูที่ปฏิบัติงานแล้ว ขณะที่การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ของนักศึกษาครูในช่วงก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพยังได้รับความสนใจค่อนข้างน้อย ทั้งที่เป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางรากฐานคุณลักษณะภายในที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพครูในอนาคต

ความสำคัญของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ยิ่งปรากฏชัดในบริบทของครูปฐมวัย เนื่องจากครูต้องทำงานกับเด็กอายุ 0-6 ปี ซึ่งยังไม่สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ของครูมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก โดย Malmberg และคณะ (2025) พบว่าสมรรถนะดังกล่าวช่วยส่งเสริมการกำกับอารมณ์ของเด็ก ขณะที่ Doyle และคณะ (2024) กล่าวว่า เด็กเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ผ่านกระบวนการกำกับอารมณ์ร่วม (Co-regulation) และปฏิสัมพันธ์กับครูโดยตรง ดังนั้น คุณภาพของครูจึงส่งผลต่อทั้งการเรียนรู้และพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กในระยะยาว การเตรียมนิสิตครูปฐมวัยจึงไม่อาจมุ่งเน้นเฉพาะความรู้และทักษะการสอน แต่จำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะภายในที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ท้าทายทางวิชาชีพ (รัตนวดี รอดภิรมย์, 2565)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แม้งานวิจัยจำนวนมากจะยืนยันความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ต่อการปฏิบัติวิชาชีพครู แต่ยังปรากฏช่องว่างเกี่ยวกับรูปแบบหรือกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวในกลุ่มนิสิตครูปฐมวัยก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory) ของ Mezirow (1978) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกรอบความคิด ความเชื่อ และมุมมองของผู้เรียนผ่านการเผชิญสถานการณ์ที่ท้าทาย การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า กระบวนการดังกล่าวสามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการเข้าใจตนเอง (Christie et al., 2015) จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย อันจะนำไปสู่ความพร้อมในการปฏิบัติวิชาชีพครูในอนาคต

จากสภาพปัญหาและบริบทความท้าทายดังกล่าว รวมทั้งผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย โดยเฉพาะการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความพร้อมในการปฏิบัติวิชาชีพครูปฐมวัย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) โดยประยุกต์แนวคิดของ Mezirow มาออกแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นเห็นปัญหา ขั้นคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ขั้นวางแผนปฏิบัติ และขั้นสร้างความหมายใหม่ เพื่อส่งเสริมให้นิสิตครูได้ทบทวนความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ของตนเอง เกิดการเรียนรู้จากภายใน สามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเตรียมความพร้อมทางวิชาชีพและการพัฒนาความเป็นครูปฐมวัยที่มีคุณภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานรากเชิงทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง สำหรับเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง และการกำกับอารมณ์ โดยอาศัยแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของ Mezirow (2000) เป็นกรอบแนวคิดหลัก เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนจากการเปลี่ยนแปลงภายใน ผ่านการทบทวนกรอบอ้างอิงเดิม การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรม Mezirow (2000) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงภายในมักเริ่มต้นจากการเผชิญสถานการณ์ที่ท้าทายความเชื่อเดิมหรือภาวะวิกฤตที่ทำให้สับสน ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลกลับมาทบทวนและตั้งคำถามต่อกรอบอ้างอิงของตนเอง ผ่านกระบวนการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์และการแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่น ก่อนจะสร้างความหมายใหม่ที่มีความยืดหยุ่นและครอบคลุมมากขึ้น กระบวนการดังกล่าวจึงมีศักยภาพในการพัฒนาคุณลักษณะภายในของนิสิตครูปฐมวัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ตนเอง การจัดการอารมณ์และการเติบโตทางวิชาชีพ

สำหรับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้วิจัยมุ่งพัฒนา ประกอบด้วยการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ ซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิบัติวิชาชีพครูปฐมวัย การเห็นคุณค่าในตนเองตามแนวคิดของ Rosenberg (1965) และ Coopersmith (1967) หมายถึง การรับรู้ ยอมรับ และประเมินคุณค่าของตนเองในทางบวก ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่น การตัดสินใจ การเผชิญปัญหา และความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ท้าทาย บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับเหมาะสมจะสามารถยอมรับข้อจำกัดของตน เรียนรู้จากความผิดพลาด และรักษาความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายได้ดีกว่าบุคคลที่ประเมินคุณค่าตนเองในทางลบ

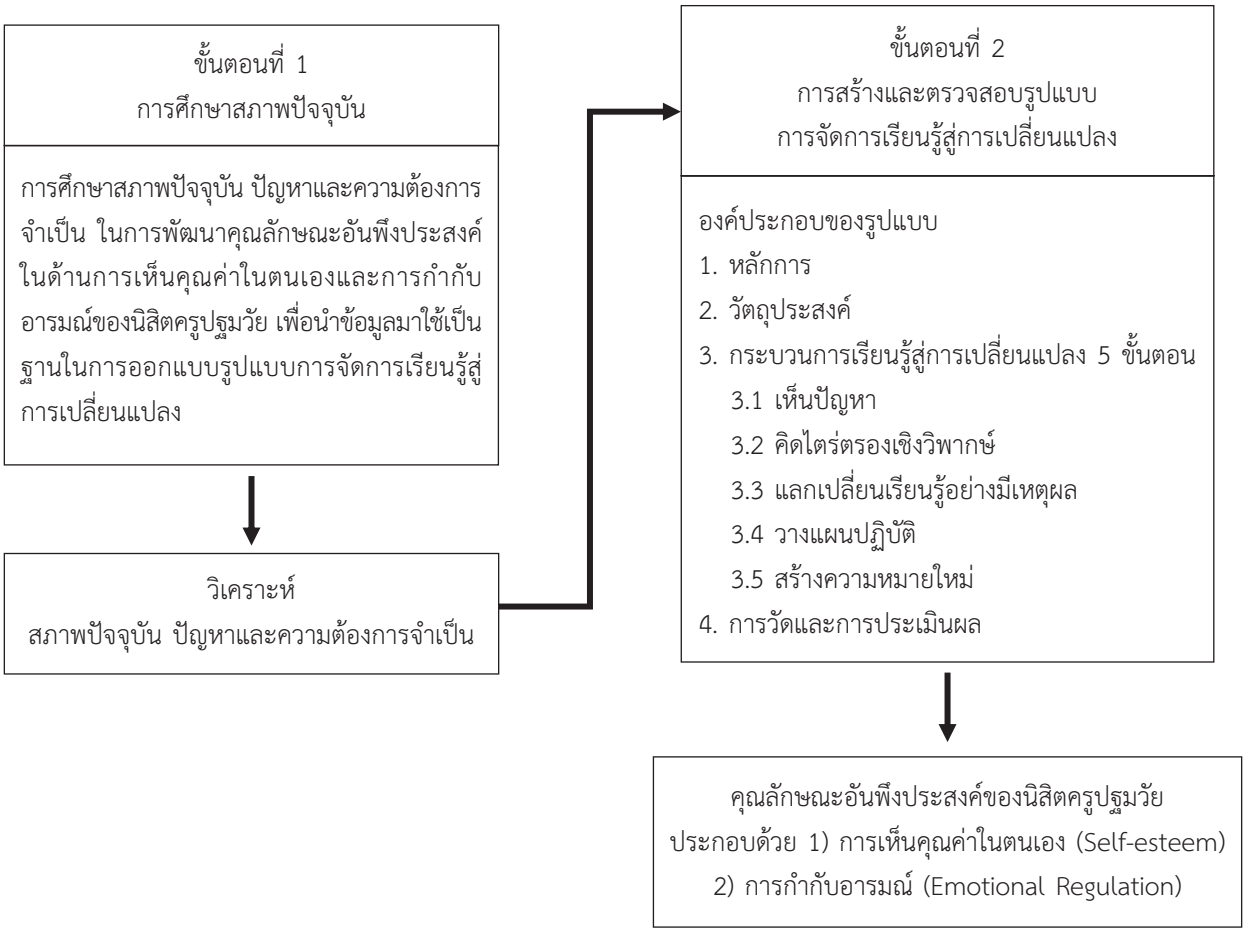
ขณะเดียวกัน Gross (1998) อธิบายว่า การกำกับอารมณ์เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ในการตระหนักรู้ ควบคุม และปรับเปลี่ยนการตอบสนองทางอารมณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนความหมายเชิงรู้คิด ซึ่งเป็นการตีความหรือมองสถานการณ์ใหม่เพื่อลดผลกระทบของอารมณ์เชิงลบและเพิ่มความสามารถในการตอบสนองอย่างมีเหตุผล ในบริบทของนิสิตครูปฐมวัย ความสามารถดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความกดดันระหว่างการเรียนและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งการจัดการพฤติกรรมเด็ก การทำงานร่วมกับผู้ปกครองและครูพี่เลี้ยง รวมถึงความคาดหวังต่อบทบาทความเป็นครู

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน โดยการเห็นคุณค่าในตนเองช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความเชื่อมั่น และความกล้าเผชิญปัญหา ขณะที่การกำกับอารมณ์ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการความเครียด ความกังวล และสถานการณ์กดดันได้อย่างเหมาะสม คุณลักษณะทั้งสองประการจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อความพร้อมทางวิชาชีพครูปฐมวัย ทั้งในด้านการปฏิบัติงาน การสร้างสัมพันธภาพ และการเป็นแบบอย่างทางอารมณ์ให้แก่เด็ก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกับแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเห็นปัญหา ขั้นคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ขั้นวางแผนปฏิบัติ และขั้นสร้างความหมายใหม่ โดยมุ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงภายในของนิสิตครูปฐมวัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง การกำกับอารมณ์ และความพร้อมทางวิชาชีพครูปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ธนภร อินต๊ะสิน (2569)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีเลขที่รับรองจริยธรรมการวิจัย IRB4-121/2569 แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน มีโครงสร้างและรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ด้านแหล่งข้อมูล

1.1 นิสิตชั้นปีที่ 2-4 ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี กำลังศึกษาในสาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผ่านการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียนหรือลงสังเกตการสอนมาแล้วมากกว่า 10 ครั้ง จำนวน 9 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบสมัครใจ ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจะเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผ่านระบบ ZOOM ออนไลน์โปรแกรม จำนวน 1 ครั้ง หยุดการสัมภาษณ์เมื่อเกิดความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ข้อมูลเริ่มซ้ำและไม่มีประเด็นใหม่เกิดขึ้น

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะความเป็นครู/จิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในบริบทการผลิตครูปฐมวัย

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.2 แนวทางพัฒนา การนำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ฉบับที่ 1 สนทนากลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 2-4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ คำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในประเด็นต่อไปนี้ ประสบการณ์จริงระหว่างการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน สภาวะทางอารมณ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง และวิธีการจัดการอารมณ์เมื่อเผชิญสถานการณ์กดดัน กระบวนการสะท้อนคิดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ตลอดจนสำรวจปัญหา อุปสรรค และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองสู่การเป็นครูปฐมวัย รวมถึงความคาดหวังต่อรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

ฉบับที่ 2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในประเด็นต่อไปนี้ ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย การออกแบบสถานการณ์จำลองและพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา กระบวนการสะท้อนคิดเชิงลึก การปรับกรอบความคิด การให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนแนวทางการคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการเติบโตสู่การเป็นแบบอย่างทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย

การรวบรวมข้อมูล นำผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็น มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและกระบวนการของรูปแบบ

1. ด้านแหล่งข้อมูล

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะความเป็นครู 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา 1 คน และกระบวนกรด้านจิตตปัญญา/การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง 1 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง คู่มือการใช้การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ขั้นตอนในการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัย	วัตถุประสงค์	ลักษณะเครื่องมือ	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	การหาคุณภาพเครื่องมือ	ผลการตรวจสอบคุณภาพ
1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง	เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงสำหรับเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย	ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น และการวัดและประเมินผล	ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน	ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ	ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.86-1.00 และผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.21)
2. คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง	เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น	คู่มือการใช้รูปแบบ ประกอบด้วย คำชี้แจง แนวทางการใช้รูปแบบ และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 10 แผน	ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน	ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ	ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.86-1.00 และผลการประเมินคุณภาพของคู่มืออยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.48)
3. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย	เพื่อประเมินระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์	แบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง 12 ข้อ และการกำกับอารมณ์ 12 ข้อ รวมจำนวน 24 ข้อ	นิสิตครูปฐมวัย	ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด	ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.87
4. แบบสอบถามความคิดเห็น	เพื่อศึกษาความ คิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้	แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน นำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ด้านที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ด้านที่ 2 ด้านกระบวนการ ด้านที่ 3 ด้านผลผลิต	นิสิตครูปฐมวัย	ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ	ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.87

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย

ผลการสังเคราะห์การสนทนากลุ่มนิสิต เรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย

จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสนทนากลุ่ม กับนิสิตครูปฐมวัยจำนวน 9 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจัดหมวดหมู่เชิงประเด็น (Thematic Coding) และการวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ร่วมกับแนวคิดการสะท้อนคิด (Reflection) แบ่งข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันด้านการจัดการตนเองและกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย และแรงกดดันของนิสิตครูปฐมวัยระหว่างการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ ผลการวิเคราะห์พบว่า นิสิตครูปฐมวัยส่วนใหญ่เผชิญภาวะกดดันทางอารมณ์ระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องจัดการชั้นเรียน การรับมือพฤติกรรมเด็ก และการทำงานร่วมกับครูพี่เลี้ยงและผู้ปกครอง ซึ่งอารมณ์ที่ปรากฏอย่างเด่นชัด ได้แก่ ความกังวล ความไม่มั่นใจ ความกลัวความผิดพลาด ความหงุดหงิด และความสับสนในการตัดสินใจ ดังสะท้อนจากคำกล่าวของนิสิต ความว่า

“ตอนแรกรู้สึกว่าตัวเองยังไม่ดีพอกับการเป็นครูเลย... ไม่มั่นใจเรื่องการแสดงออก” (นิสิตคนที่ 1)
“รู้สึกกดดันมากๆ ว่าทำไมเราถึงจัดการอะไรไม่ได้เลย” (นิสิตคนที่ 5)
“กลัวว่าเด็กจะไม่รัก ไม่เคารพ หรือเกลียดเรา” (นิสิตคนที่ 6)

อย่างไรก็ตาม แม้นิสิตจะเผชิญอารมณ์เชิงลบ แต่พบว่านิสิตจำนวนหนึ่งสามารถใช้กลยุทธ์ในการกำกับอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม เช่น การหายใจลึก การออกจากสถานการณ์ชั่วคราว การคิดเชิงบวก การปรับกรอบความคิด และการแก้ปัญหาเชิงรุก เช่น การปรึกษาเพื่อนหรือครูพี่เลี้ยง

“พยายามตั้งสติ หายใจเข้าออก เพราะถ้ายังใจไม่นิ่ง ทุกอย่างอาจแย่กว่าเดิม” (นิสิตคนที่ 5)
“จัดการอารมณ์ด้วยการเงียบให้ตัวเองได้ใจเย็นลง แล้วเริ่มที่จะร้องเพลงดึงดูดความสนใจเด็กใหม่” (นิสิตคนที่ 2)
“ใช้น้ำเสียงที่ไม่อ่อนโยนเท่าไหร่ แต่จะไม่ขึ้นเสียง... พยายามหาสิ่งให้เขาโฟกัสแทน” (นิสิตคนที่ 9)

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นิสิตครูปฐมวัยยังต้องการการพัฒนาด้านการรู้เท่าทันอารมณ์ตนเองและทักษะการจัดการอารมณ์ภายใต้สถานการณ์จริง ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูปฐมวัย

2. การรับรู้คุณค่าในตนเอง และกลยุทธ์การกำกับอารมณ์เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของนิสิตครูปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีการรับรู้คุณค่าในตนเอง และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมักเปรียบเทียบตนเองกับเพื่อนหรือครูพี่เลี้ยง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่าตนเอง “ยังไม่ดีพอ” ต่อการเป็นครู

> *“เราเหนื่อยแค่นี้เอง เราอาจจะยังทำไม่เต็มที่ก็ได้ ขนาดพวกหนูอยู่กันสองคนยังเหนื่อยขนาดนี้ แล้วครูพี่เลี้ยงที่เขาดูเด็กคนเดียว เขาจะต้องเหนื่อยขนาดไหน”* (นิสิตคนที่ 9)

ทั้งนี้ เมื่อได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติการสอนจริง นิสิตจำนวนมากเริ่มมีมุมมองต่อตนเองในเชิงบวกมากขึ้น และมองว่าความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนแนวโน้มของการเกิดความคิดแบบเติบโต

ประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์ตรงและการได้รับการสนับสนุนทางจิตใจจากผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความมั่นใจและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพครูของนิสิตครูปฐมวัย

3. กระบวนการสะท้อนคิดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านการลองผิดลองถูกของนิสิตครูปฐมวัย

> *“เด็กๆ ในห้องก็เหมือนคุณครูของเราอีกที เรียนรู้นิสัยของเด็กแต่ละคน เรียนรู้วิธีการจัดการเวลาที่เกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้น”* (นิสิตคนที่ 8)
>
> *“หนูมองว่ามันเป็นประสบการณ์ที่ดีค่ะ เราได้ลองทำอะไรหลายๆ อย่าง ได้คอยหาวิธีใหม่ๆ มาใช้กับเด็ก...หนูไม่ได้ไม่เก่ง ไม่ได้ทำไม่เป็น แต่อยู่ในช่วงกำลังเรียนรู้ค่ะ”* (นิสิตคนที่ 9)

ผลการวิเคราะห์พบว่า นิสิตส่วนใหญ่สามารถตีความประสบการณ์เชิงลบในฐานะ “โอกาสในการเรียนรู้” มากกว่าการมองว่าเป็น “ความล้มเหลว” ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาคุณภาพของการสะท้อนคิด พบความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างนิสิตที่สามารถสะท้อนคิดเชิงลึก กับนิสิตที่สะท้อนคิดเพียงเพื่อให้ครบตามภาระงาน โดยนิสิตกลุ่มแรกสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์กับอารมณ์ ความคิด และแนวทางพัฒนาตนเองได้อย่างเป็นระบบ ขณะที่อีกกลุ่มยังคงอยู่ในระดับการบรรยายเหตุการณ์แบบผิวเผิน

ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรครูควรส่งเสริม “การสะท้อนคิดอย่างมีความหมาย” มากกว่าการเขียนรายงานเชิงบังคับ และควรออกแบบเครื่องมือหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดใคร่ครวญอย่างเป็นระบบ

4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า อุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบและขัดขวางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเป็นครูปฐมวัยของนิสิต สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 มิติหลัก ดังนี้

4.1 อุปสรรคจากภายในตนเอง นิสิตสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับความไม่มั่นใจในตนเอง ความกลัวการผิดพลาด ความกังวลต่อการถูกตัดสินจากผู้อื่น และการไม่กล้าแสดงออก

ประเด็นดังกล่าวสะท้อนว่า นิสิตครูจำนวนมากยังขาดความมั่นคงทางจิตใจ และความเชื่อมั่นในบทบาทวิชาชีพครู ส่งผลต่อการตัดสินใจ การสื่อสาร และการจัดการชั้นเรียน

4.2 อุปสรรคจากบริบทการจัดการเรียนรู้ พบปัญหาเรื่องช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โดยนิสิตจำนวนหนึ่งระบุว่า ความรู้ที่ได้รับในมหาวิทยาลัยไม่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างตรงตัว รวมทั้งขาดโอกาสในการฝึกปฏิบัติและรับมือกับสถานการณ์จริงก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ผลการศึกษาส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับสถานการณ์จริงมากยิ่งขึ้น

5. ความต้องการจำเป็นและรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น จากการระดมความคิดเห็นและการสะท้อนคิดของนิสิตพบว่า นิสิตครูปฐมวัยมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะและคุณลักษณะตนเองในหลายมิติ โดยสามารถจัดลำดับความต้องการจำเป็นเร่งด่วนได้เป็น 6 ด้านหลัก ได้แก่

1. ความมั่นใจในการพูดและการแสดงออก
2. ทักษะการจัดการชั้นเรียน
3. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning
4. การจัดการอารมณ์ตนเอง
5. ความเข้าใจพัฒนาการและจิตวิทยาเด็กปฐมวัย
6. ทักษะการสื่อสารกับเด็กและผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ในมิติของกระบวนการส่งเสริมผลการศึกษาพบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ที่เปิดโอกาสให้ได้ทดลองปฏิบัติและสามารถลองผิดลองถูกได้โดยไม่ถูกตัดสิน ความต้องการดังกล่าวสะท้อนผ่านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่นิสิตคาดหวัง เช่น การจัดสถานการณ์จำลอง และการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อเตรียมความพร้อม ตลอดจนกระบวนการสะท้อนคิดอย่างมีระบบ ยิ่งไปกว่านั้น นิสิตยังให้ความสำคัญกับการได้รับข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะเทคนิคแบบแซนด์วิช (Sandwich Feedback) ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ผสมผสานระหว่างการชื่นชม การชี้แนะแนวทางแก้ไข และการสร้างพลังใจ ซึ่งจะช่วยลดความรู้สึกสะเทือนใจจากการถูกประเมินและช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

การตีความเชิงวิชาการ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นิสิตครูปฐมวัยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจาก “ผู้เรียน” ไปสู่ “วิชาชีพครู” ซึ่งกระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดภาวะสั่นคลอนทางความคิดความเชื่อเดิม (Disorienting Dilemma) ตามแนวคิดของ Mezirow ที่อธิบายว่า การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเผชิญประสบการณ์ที่ท้าทายกรอบความคิดเดิมของตนเอง

ผลการศึกษาครั้งนี้จึงสะท้อนว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย ไม่ควรมุ่งเน้นเพียงสมรรถนะด้านวิชาการหรือทักษะการสอนเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ การสะท้อนคิด การรับรู้คุณค่าในตนเอง และความสามารถในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงควบคู่กันไป

สรุปข้อค้นพบ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มกับนิสิตครูปฐมวัยได้ว่า นิสิตครูปฐมวัยพบปัญหาความไม่มั่นใจในตนเองทั้งการพูด การแสดงออก เป็นปัญหาแกนกลางสำคัญ อันเป็นผลมาจากการขาดประสบการณ์จริง ขาดทักษะการจัดการชั้นเรียน ต้องการพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ ในการสะท้อนคิดเรื่องการกำกับอารมณ์ และเปิดเผยความเปราะบางทางความรู้สึก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเติบโตทางวิชาชีพของนิสิตครูปฐมวัย นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการสร้างครูปฐมวัยต่อไป

ผลการสังเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่อง จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะทางจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านความเป็นครู 1 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะ กลยุทธ์ และแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการนำไปออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกตามมิติความเชี่ยวชาญได้ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 มิติด้านการศึกษาปฐมวัย

1. ประเด็นปัญหา การปรับลดหลักสูตรจาก 5 ปี เหลือ 4 ปี ส่งผลให้นิสิตชั้นปีที่ 1 เผชิญชั้นเรียนจริงในสถานศึกษาเร็วขึ้น ส่งผลกระทบ 2 ด้าน คือ 1) ด้านสภาวะอารมณ์ ทำให้นิสิตเกิดความเครียดเฉียบพลัน สภาวะอารมณ์เชิงลบตกค้าง และเกิดภาวะย้อนแย้งในตนเองอันนำไปสู่การลดทอนคุณค่าและเกิดความไม่มั่นใจในตนเอง และ 2) ด้านการเรียนรู้ ที่ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างภาคทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ทำให้นิสิตจำทฤษฎีได้แต่ประยุกต์ใช้ไม่เป็น และต้องเรียนรู้ผ่านการลองผิดลองถูกอันนำไปสู่การหมดกำลังใจได้ง่าย

2. ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ จัดกิจกรรมผ่านสถานการณ์จำลอง ใช้บทบาทสมมติ เพื่อฝึกสมองส่วนหน้าในการระงับอารมณ์ก่อนลงพื้นที่จริง โดยบรรจุสถานการณ์วิกฤต 3 กลุ่มหลัก คือ วิกฤตพฤติกรรมเด็ก วิกฤตปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และวิกฤตระบบ/ครูพี่เลี้ยง

3. เงื่อนไขสำคัญ สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา ที่อนุญาตให้นิสิตหยุดกิจกรรมชั่วคราว และอนุญาตให้เกิดความผิดพลาดเพื่อการเรียนรู้ได้โดยไม่หักคะแนน เพื่อเอื้อต่อนิสิตชั้นปีที่ 1 ในการสร้างภูมิต้านทานทางใจอย่างเป็นลำดับขั้น

ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 มิติด้านจิตวิทยาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

1. ประเด็นปัญหา นิสิตส่วนใหญ่มีการกำกับอารมณ์เพื่อเอาตัวรอดเฉพาะหน้า และขาดระบบคิดเพื่อพยุงการเห็นคุณค่าในตนเองเมื่อเผชิญแรงกดดัน ทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับต่ำ

2. ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ บูรณาการเครื่องมือทางจิตวิทยาผ่านวงจรกระบวนการสะท้อนคิดเชิงลึก โดยใช้คำถามนำ เช่น เกิดอะไรขึ้น-รู้สึกอย่างไร-ตอบสนองอย่างไร-จะปรับอย่างไร ร่วมกับการฝึกปรับกรอบความคิด เปลี่ยนจากความรู้สึก “ยังไม่ดีพอ” เป็น “อยู่ในช่วงการเรียนรู้” และให้ความรู้เรื่องกลไกการทำงานของสมอง 3 ชั้นเมื่อเผชิญความเครียด

3. เงื่อนไขสำคัญ อาจารย์และครูพี่เลี้ยงต้องให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์แบบแซนด์วิช: Sandwich Feedback (ชม-แนะนำ-ให้กำลังใจ) เพื่อยืนยันศักยภาพ ที่ช่วยยกระดับการรู้คิด และช่วยให้นิสิตแยกแยะอารมณ์ส่วนตัวออกจากสภาวะวิชาชีพ มาใช้เหตุผลมากขึ้น

ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 มิติด้านความเป็นครู

1. ประเด็นปัญหา การผลิตครูในอดีตมุ่งเน้นเพียงทักษะการสอนภายนอก แต่ขาดการหล่อหลอมความมั่นคงจากตัวตนภายใน (Inner Self) ที่ส่งผลต่อการเป็นแบบอย่าง (Role Model) ให้แก่เด็กปฐมวัย

2. ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและต้องพัฒนาควบคู่กัน กิจกรรมต้องหนุนให้นิสิตตรวจสอบปฏิกิริยาทางอารมณ์ของตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร เพื่อสร้างบรรยากาศที่นิสิตรู้สึกว่า “ผิดได้ เรียนรู้ได้”

3. เงื่อนไขสำคัญ มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์ตรงในการปฏิสัมพันธ์กับเด็กเล็ก เพื่อสร้างจุดเปลี่ยนผ่านของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของความเป็นครู จากการคิดสู่พฤติกรรมความรับผิดชอบ

สรุปข้อค้นพบ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นกระบวนการจำลองสถานการณ์วิกฤตในชั้นเรียนจริง (พฤติกรรมเด็ก/ผู้ปกครอง/ครูพี่เลี้ยง) มาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดสภาวะสั่นคลอนทางความคิด ตั้งคำถามต่อกรอบความคิดเดิม ใช้การสะท้อนคิดใคร่ครวญ เพื่อการปรับกรอบความคิด เพื่อช่วยให้นิสิตเท่าทันอารมณ์ตนเอง สามารถกำกับอารมณ์ สร้างความหมายใหม่ในการยอมรับความผิดพลาดและพร้อมเริ่มใหม่

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย (รายละเอียดดังตารางที่ 1)

จากการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ ที่มีความสอดคล้องตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) หลักการ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และการกำกับอารมณ์ พัฒนาขึ้นบนฐานแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของ Mezirow (2000) กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเห็นปัญหา ขั้นคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ขั้นวางแผนปฏิบัติ และขั้นสร้างความหมายใหม่ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการสะท้อนคิด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม

2) วัตถุประสงค์

เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย

3) กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย ได้รับการสังเคราะห์และพัฒนาจากแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของ Mezirow (2000) โดยปรับจากกระบวนการเดิม 10 ขั้นตอน ให้สอดคล้องกับบริบทของนิสิตครูปฐมวัยและระยะเวลาของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เห็นปัญหา (Disorienting Dilemma) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความไม่สอดคล้องระหว่างความเชื่อเดิมกับสถานการณ์ที่เผชิญ โดยใช้สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา ภาพยนตร์สั้น ข่าว สื่อวีดิทัศน์ หรือคำถามกระตุ้นการคิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกของตนเอง อันนำไปสู่การตระหนักรู้ถึงปัญหาและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

ขั้นที่ 2 ขั้นคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้สำรวจและสะท้อนคิดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ อารมณ์ และประสบการณ์ของตนเองอย่างลึกซึ้ง ผ่านการเขียนบันทึกสะท้อนคิด การเล่าเรื่อง และการตอบคำถามเชิงวิพากษ์ ภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัยและไม่ตัดสิน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง และตระหนักถึงที่มาของความคิดและพฤติกรรมของตน

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล (Rational Discourse) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และมุมมองผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง และการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย เพื่อเปิดรับมุมมองที่หลากหลาย ตรวจสอบความคิดของตนเอง และร่วมกันค้นหาแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์

ขั้นที่ 4 ขั้นวางแผนปฏิบัติ (Action Planning) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำความเข้าใจใหม่ที่เกิดขึ้นจากการสะท้อนคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาวางแผนพัฒนาตนเองและกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม ผ่านกิจกรรมการวางแผน การฝึกปฏิบัติ และการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเผชิญสถานการณ์จริงทางวิชาชีพและเสริมสร้างความมั่นใจในการจัดการตนเอง

ขั้นที่ 5 ขั้นสร้างความหมายใหม่ (Meaning Making) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนสังเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมดและสะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกรอบความคิด ความเชื่อ และมุมมองที่มีต่อตนเองและวิชาชีพครู เกิดการสร้างความหมายใหม่จากประสบการณ์ และพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง รวมทั้งการกำกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุป กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงภายในของผู้เรียน ผ่านการเผชิญประสบการณ์ การสะท้อนคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างความหมายใหม่จากประสบการณ์ อันนำไปสู่การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง การกำกับอารมณ์ และความพร้อมในการประกอบวิชาชีพครูปฐมวัย

4) การวัดและการประเมินผล

การวัดและประเมินผลในรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ มุ่งเน้นการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

4.1) การประเมินก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-assessment) เพื่อวัดพื้นฐานสภาวะภายในของนิสิตก่อนเข้าร่วมกระบวนการ ด้วยเครื่องมือ แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์)

4.2) การประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Formative Assessment) เพื่อติดตามร่องรอยพฤติกรรมและปมทางอารมณ์ความคิดของนิสิตในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยเครื่องมือ

1. แบบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิต (Reflective Journaling) ท้ายแผนการสอน
2. แบบสังเกตพฤติกรรมการกำกับอารมณ์และการเห็นคุณค่าในตนเองโดยตนเอง อาจารย์และเพื่อนร่วมชั้น

4.3) การประเมินหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Post-assessment) เพื่อยืนยันประสิทธิผลเบื้องต้นและการตกผลึกเชิงพฤติกรรมสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยเครื่องมือ

1. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย พบว่า

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ของนิสิตครูปฐมวัย ผ่านการสนทนากลุ่ม กับนิสิตชั้นปีที่ 2-4 จำนวน 9 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบประเด็นสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. นิสิตเผชิญความไม่มั่นใจในตนเองเป็นอุปสรรคหลักระหว่างการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องจัดการชั้นเรียน รับมือกับพฤติกรรมเด็กที่คาดเดาได้ยาก และเผชิญการประเมินจากครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศ ความรู้สึกที่ปรากฏซ้ำในข้อมูลมากที่สุดคือ การรับรู้ว่าตนเอง “ยังไม่ดีพอ” ซึ่งส่งผลต่อความมั่นใจในการตัดสินใจและการปฏิบัติงานในชั้นเรียน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenberg (1965) และ Coopersmith (1967) ที่อธิบายว่าการรับรู้คุณค่าของตนเอง เป็นรากฐานสำคัญของความเชื่อมั่นและความสามารถในการเผชิญปัญหา เมื่อบุคคลประเมินตนเองในทางลบ จะเกิดความลังเลและหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่กดดัน ซึ่งในบริบทของนิสิตครูปฐมวัย หมายถึงการลดคุณภาพของปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยตรง ดังที่ Colker (2008) ยืนยันว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างมีนัยสำคัญ

2. กลยุทธ์การกำกับอารมณ์ของนิสิตยังเป็นการจัดการเฉพาะหน้า ไม่ใช่ทักษะเชิงระบบ ผลการศึกษาพบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีกลยุทธ์การรับมือกับอารมณ์เชิงลบอยู่บ้าง เช่น การหายใจลึก การคิดเชิงบวก และการขอคำปรึกษาจากเพื่อนหรือครูพี่เลี้ยง อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์เหล่านี้มักเป็นการจัดการตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่าการมีทักษะการกำกับอารมณ์ที่เป็นระบบและนำไปใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ตามกรอบทฤษฎีการกำกับอารมณ์ของ Gross (1998) การกำกับอารมณ์ที่ดีต้องเกิดขึ้นได้ทั้งก่อนและหลังเกิดอารมณ์ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนความหมายเชิงรู้คิด ซึ่งช่วยให้ผู้สอนสามารถตีความสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ด้วยมุมมองใหม่ในแง่ที่เป็นกลางหรือเชิงบวกได้ ทักษะนี้ยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนในนิสิต สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Taxer & Frenzel (2015) ที่ยืนยันว่าทักษะการกำกับอารมณ์ของครูส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการสอนและการลดภาวะหมดไฟในวิชาชีพ การที่นิสิตขาดทักษะนี้อย่างเป็นระบบจึงเป็นช่องว่างที่ต้องการการพัฒนา

3. ช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติและการขาดการเตรียมความพร้อมก่อนลงฝึกสอน นิสิตและผู้เชี่ยวชาญชี้ตรงกันว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือการที่นิสิตในชั้นปีต้นๆ เช่น ชั้นปีที่ 1-2 ขาดประสบการณ์จำลองสถานการณ์ก่อนเผชิญสถานการณ์จริงในชั้นเรียน ทำให้ความรู้ทางทฤษฎีที่ได้รับในมหาวิทยาลัยไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันทีในสถานการณ์ที่กดดัน และส่งผลให้ความไม่มั่นใจเพิ่มสูงขึ้นในช่วงแรกของการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน ปัญหานี้มีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างหลักสูตรที่ปรับลดเหลือ 4 ปี ซึ่งทำให้ระยะเวลาการเตรียมความพร้อมก่อนลงฝึกสอนลดลง ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นความต้องการจำเป็นของนิสิตต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่ให้ได้ฝึกปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ก่อนเผชิญกับห้องเรียนจริง ไม่ว่าจะเป็นการจำลองสถานการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ การสะท้อนคิดอย่างมีโครงสร้าง และการได้รับข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้บรรยากาศที่ไม่ตัดสิน แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของ Mezirow (2000) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงลึกต้องเริ่มจากการเผชิญสถานการณ์ที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม และตามด้วยกระบวนการสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพูนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิตครูปฐมวัย โดยรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและมีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ว่า การออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของนิสิตครูปฐมวัยที่ค้นพบในระยะที่ 1 ซึ่งสะท้อนปัญหาสำคัญ ได้แก่ ความไม่มั่นใจในตนเอง การกำกับอารมณ์ที่ยังไม่เป็นระบบ และช่องว่างระหว่างการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาดังกล่าวมาใช้เป็นฐานในการออกแบบองค์ประกอบและกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อปัญหาที่ค้นพบอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทของนิสิตครูปฐมวัยและได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ

นอกจากนี้ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของ Mezirow (2000) ที่อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงภายในบุคคลเกิดจากการเผชิญสถานการณ์ที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล จนนำไปสู่การสร้างความหมายใหม่และการปรับเปลี่ยนมุมมองของตนเอง ผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิดดังกล่าวเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเห็นปัญหา ขั้นคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ขั้นวางแผนปฏิบัติ และขั้นสร้างความหมายใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นิสิตได้เผชิญประสบการณ์ เรียนรู้จากการสะท้อนคิด และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบที่อยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบดังกล่าวไม่ได้มุ่งพัฒนาเพียงความรู้หรือทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะภายในของนิสิตครูปฐมวัย โดยเฉพาะการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความพร้อมทางวิชาชีพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenberg (1965) และ Gross (1998) ที่อธิบายว่าการรับรู้คุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับตัว การตัดสินใจ และการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. การผลิตครูปฐมวัยในฐานะกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านปฐมวัย

งานวิจัยนี้เสนอให้มีการเตรียมนิสิตครูปฐมวัยไม่ใช่เพียงการพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรครู แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านปฐมวัย เนื่องจากนิสิตครูจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการดูแล การเรียนรู้ และพัฒนาการทางสังคมอารมณ์ของเด็กเล็ก การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและการกำกับอารมณ์จึงเป็นการพัฒนาความพร้อมภายในของคนทำงานกับเด็กและมีความหมายต่อคุณภาพของเด็กและสังคมในระยะยาว

2. การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในฐานะกลไกพัฒนาคุณลักษณะภายในของผู้ปฏิบัติงานด้านเด็ก

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงสามารถนำมาใช้เป็นกลไกในการพัฒนาคุณลักษณะภายในของนิสิตครูปฐมวัย โดยเฉพาะการตระหนักรู้ตนเอง การสะท้อนคิดต่อประสบการณ์ การยอมรับความผิดพลาด และการสร้างความหมายใหม่ต่อบทบาทความเป็นครู จุดเน้นดังกล่าวช่วยขยายการผลิตครูจากการฝึกทักษะการสอนไปสู่การพัฒนาความรู้สึกมั่นคงภายในของผู้ใหญ่ที่ทำงานกับเด็ก

3. สถานการณ์จำลองและพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจในฐานะระบบสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงสู่บทบาทวิชาชีพ

สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การสะท้อนคิด และข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ในบรรยากาศที่ไม่ตัดสิน สามารถเป็นระบบสนับสนุนสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงของนิสิตครูปฐมวัย กระบวนการดังกล่าวช่วยเตรียมความพร้อมให้นิสิตเผชิญกับสถานการณ์ในชั้นเรียนอย่างมีสติและมีความสำคัญต่อการออกแบบหลักสูตร ระบบพี่เลี้ยงและกระบวนการพัฒนางานด้านเด็กในระดับที่กว้างขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถาบันผลิตครูควรบูรณาการกิจกรรมการสะท้อนคิดเชิงลึกและการกำกับอารมณ์ไว้ในรายวิชาฝึกปฏิบัติวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
2. อาจารย์นิเทศและครูพี่เลี้ยงควรใช้ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Feedback) เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนิสิตครู
3. นิสิตชั้นปีที่ 1 ควรได้รับการจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลอง (Classroom Simulation) และการแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์ก่อนลงปฏิบัติการในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการใช้รูปแบบกับนิสิตครูในสาขาอื่น เช่น ประถมศึกษา หรือการศึกษาพิเศษ
2. ควรศึกษาผลระยะยาวของรูปแบบต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ความเป็นครูและความคงทนของการกำกับอารมณ์
3. ควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลหรือระบบพี่เลี้ยงเพื่อให้คำชี้แนะแบบออนไลน์ (Coaching Online)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณนิสิตชั้นปีที่ 2-4 สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอบคุณผู้ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจที่ดีเสมอมาอย่างสุดหัวใจ

เอกสารอ้างอิง (References)

ดนุลดา จามจุรี. (2563). *การออกแบบการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนเจน Z.* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล. (2560). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ*. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาและพัฒนาสังคม. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภวิกา ภักษา และนิรมล จันทร์สุวรรณ. (2565). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับผู้เรียน Generation Z. *วารสารบัณฑิตวิจัย JOURNAL OF GRADUATE RESEARCH, 13*(2), 1-12.

รัตนวดี รอดภิรมย์. (2565). ความเป็นครูปฐมวัยผู้มุ่งมั่น. *วารสารคุรุศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 4*(1), 71-88.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2564, 11 สิงหาคม). *เจเนอเรชัน Z ได้เริ่มเข้ามาสู่ตลาดแรงงานในฐานะ First Jobber*. https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Gen-Z-11-08-21.aspx

Byun, S., & Jeon, L. (2023). Preschool teachers' psychological wellbeing, emotion regulation, and emotional responsiveness: a US-Korea comparison. Educational Psychology. *Frontiers in Psychology*, 14, 1152557. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1152557

Christie, M., Carey, M., Robertson, A., & Grainger, P. (2015). Putting Transformative Learning Theory into Practice. *Australian Journal of Adult Learning, 55*(1), 9-26.

Colker, L. J. (2008). Twelve characteristics of effective early childhood teachers. *Beyond the Journal; Young children on the Web, 63*(1), 1-6.

Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents of Self-esteem Inventories.* San Francisco: Freeman.

Doyle, N. B., Downer, J. T. & Rimm-Kaufman, S. E. (2024). Understanding Teachers' Emotion Regulation Strategies and Related Teacher and Classroom Factors. *School Mental Health* 16, 123-136 (2024). https://doi.org/10.1007/s12310-023-09624-8

Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology, 2*(3), 271-299. https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271

Lew, S. & Choi, J. (2025). Teaching minoritized children in South Korea: perspectives of teachers in early childhood education and care. *Educational Review*, *76*(5), 1158-1179. https://doi.org/10.1080/00131911.2022.2155113

Li, Z., Chen, J. & Li, Q. (2025). The relationship between teacher professional development and students' social and emotional skills: examining the mediating roles of teacher self-efficacy and teaching practices. *Current Psychology*. 44, 12661-12678 (2025). https://doi.org/10.1007/s12144-025-08031-3

Malmberg, L. E., Malmberg, Wanner, B., & Little, T. D. (2025). Age and school-type differences in children's beliefs about school performance. *International Journal of Behavioral Development*. (32) 5. https://doi.org/10.1177/0022022101032005

Mezirow, J. (1978). Perspective Transformation. *Adult Education Quarterly*, 28, 100-110.

Mezirow, J. (2000). *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress*. Jossey-Bass.

Oberle, E., & Schonert-Reichl, K. A. (2016). Stress contagion in the classroom? The link between classroom teacher burnout and morning cortisol in elementary school students. *Social Science & Medicine, 159*, 30-37. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.04.031

OECD. (2020). *The impact of COVID-19 on education: Insights from Education at a Glance 2020*. OECD Publishing.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.

Taxer, J. L., & Frenzel, A. C. (2015). Facets of teachers' emotional lives: A quantitative investigation of teachers' emotion regulation strategies and their effects on student enthusiasm and teacher exhaustion. *Teaching and Teacher Education*, 49, 78-88. https://doi.org/10.1016/j.tate.2015.03.003

Wang, H., Burić, I., Chang, M. L., & Gross, J. J. (2023). Teachers' emotion regulation and related environmental, personal, instructional, and well-being factors: A meta-analysis. *Social Psychology of Education, 26*(6), 1651-1696. https://doi.org/10.1007/s11218-023-09810-1